

(ולא תמיד בסתירה למשורר רואה, מתאר או כדומה), כשאלמנטים אחרים בשירתו, שאינם נאמר, בכוח-הלוחם שלו, מלוכדים אף הם באו- תה מהות מאבקית. הוא מגלם במידה מרובה את דמות היהודי המודרני. הייתי אומר בהג- זמה, שהוא יכול לשמש דגם-תשובה לשאלה מיהו יהודי, שכן הוא ממוג את עולמו של המאמין עם עולמו של היוצר. בתמונה הדתית הגמורה היוצר הוא רק אחד, המקום, ובני תמותה חייבים רק במצוות; בתמונה המודרנית החופשית — יש לאדם המאמין גם יעוד של יוצר, של משנה פני עולם. דומני כי ביצירת ש. שלום מובא אלמנט יהודי זה לביטוי רב- משמעות. אלא ששאלת השאלה לאיזו מטרה ובאיזה כיוון נערך מאבק זה לשינוי פני עו- לם. תשובת ש. שלום, שהיא יהודית עד עומק שורשיה, שהמאבק הוא נגד התווה שבנפש האדם. הוא נסיון-התמיד שבו ש. שלום עומד, ובזכות התנסות-הוא לאי-קץ יביא את פירות מאבקו גם לעם, לכל פרט.

במחצת נגד התווה

הנסיון להעלות את דמות-דיוקנו של ש. שלום נעים לי במיוחד, באשר זיקתי לשירתו היא מזיקת-היסוד גיתוח-שבהגיון הוא הכובש ליצי- רה, אלא דווקא העורקים התת-הגיוניים, הבל- תי-מודעים, הם המולכים בין נפש לנפש. הפעם ברצוני לתת את הגיוני ודעתי על דמותו של משורר, שהטביע בעוצמה רבה את רישומו בשירתנו. קשה מאד להעלות את דיוקנו, כי הוא אחד המיוחדים-במינם בשירתנו. אין כאן כמעט אפשרות להשוואות, מבחינת שורשים, מקורות, אופי, מהות. הכרחי למצוא בו בתוכו בעיקר את כל הנתונים לעיצוב דיוקנו.

יש לש. שלום ביוגרפיה עשירה. הוא רומז עליה ומספר עליה אולי יותר ממשוררים אחרים, שבהחלם לייחוד גמור אין להכיר אצלם, מאין באו, היכן הם מצויים ומה קרה עמם בכל אלה. אבל דווקא ש. שלום שאיננו מסתיר את הביוגרפיה שלו — אצלו אין היא גורם מכריע במהותו. בלשון אחרת: הנסיון האישי, המאלף בינה ותחושה אצל אחרים, אינו גורם- שליט בהוויית ש. שלום. אין הוא מן הלומדים מהנסיון, ואינו מכוון כלל את עצמו ללימוד מעין זה. אדרבא, הוא מוכן לחזור ולחזור על חוויות והויות, ויהיו המכאיבות ביותר, מפני שהוא נתון בהוויה במישור אחר, כשהוא מכוון למטרה עילאה: "נידון מעתה לחזור על הסיכון ערב ובוקר כל ימך תמיד" ("ארומך", בספר "מחצת השיר"). המשורר אינו מחפש ישועה לעצמו במובן הסטאנדארטי, האישי, היומיומי. הוא מעין מעבדה, הוא הקדיש עצמו לנסיון- תמיד, יהיו אשר יהיו הסיכונים שבדבר, כי הוא רואה תכלית בחייו, ואין הוא מסתפק בהשגת מה שמכונה אושר או סיפוק במובנם המקובל.

יש לש. שלום ביוגרפיה עשירה. הוא רומז עליה ומספר עליה אולי יותר ממשוררים אחרים, שבהחלם לייחוד גמור אין להכיר אצלם, מאין באו, היכן הם מצויים ומה קרה עמם בכל אלה. אבל דווקא ש. שלום שאיננו מסתיר את הביוגרפיה שלו — אצלו אין היא גורם מכריע במהותו. בלשון אחרת: הנסיון האישי, המאלף בינה ותחושה אצל אחרים, אינו גורם- שליט בהוויית ש. שלום. אין הוא מן הלומדים מהנסיון, ואינו מכוון כלל את עצמו ללימוד מעין זה. אדרבא, הוא מוכן לחזור ולחזור על חוויות והויות, ויהיו המכאיבות ביותר, מפני שהוא נתון בהוויה במישור אחר, כשהוא מכוון למטרה עילאה: "נידון מעתה לחזור על הסיכון ערב ובוקר כל ימך תמיד" ("ארומך", בספר "מחצת השיר"). המשורר אינו מחפש ישועה לעצמו במובן הסטאנדארטי, האישי, היומיומי. הוא מעין מעבדה, הוא הקדיש עצמו לנסיון- תמיד, יהיו אשר יהיו הסיכונים שבדבר, כי הוא רואה תכלית בחייו, ואין הוא מסתפק בהשגת מה שמכונה אושר או סיפוק במובנם המקובל.

אם מקובל עלינו אלמנט-יסוד זה שבהוויית ש. שלום, נבין כי הוא ביסודו משורר נאבק

גיבורה של מחצת זו הוא ידותון, אחת מדמו- יות ספר תהלים. אין זה מקרה שידותון נבחר להיות שותף במאבק זה. הוא אינו נביא או מלך, אלא משורר מן הלויים, היינו הוא מה- דרג המשרת, העושה חייו קודש לשירות למען הזולת. ידותון מקיים מאבק ברשע, בהבל-הבלים. זוהי דמות שיחד עמה אפשר להיאבק בתנאי מחצת. ועוד נתון בעל מש- מעות: ידותון הוא דמות מתוך ספר של תפי- לה ותחנון, של שיח אדם עם אלהים בדברי לחש והתייחדות. הדין וחשבון הוא כאמור על ירידה למחצת, על אכזבה תהומית, ועם זאת

על אמונה: "אשיר על מעיינות הפליאה מול אכזב, על חרבות מקדשים אשיר אמונה" (מח"ת תרת השיר, ע' 118). אבל הדו"ח עצמו, התמונה המצטיירת של העולם שעל פני השטח, מפי יורדי-המחתרת, היא קודרת ביותר.

התוהו נשאר תוהו. אבל למרבה הפליאה – וזו אולי משמעות הספר הזה ויצירת ש. שלום כולה – גם האדם נשאר אדם. לא כל האדם. אבל מקצתו, בין בכמות בין באיכות. אמנם כרגע התוהו משתלט, מתגברים חוסר המשמעות, חוסר הטעם והתכלית, ולכן נאלץ אדם לרדת למחתרת וליטול עמו את הערכים, את אש-המאבק. אבל העקרון של המאבק בתוהו לא חדל, אולי גבר. מעטים מול רבים. טובים נגד ריקנים. מלאכי-שרת נגד מלאכי-חבלה. כל מהות שירתו של ש. שלום, שהיא שירת-שליחות, מתמצה עתה בשלב טרגי של מאבק-מחתרת הטעון "משא שליחויות" (אחרית ידו-תון, 119), שאין המשורר מוותר עליהן ועייף מהן למרות האכזבה.

וכאן אנו חוזרים ומגיעים אל האלמנטים השרייים בדמות משורר יחיד-במינו זה: הנסיון האנושי הרגיל היה מחייב מזמן נטישת מאבק זה, שאין תוצאה לו וברכה. אלא שהיסוד של יעוד-שמעבר-לנסיון שבמהות ש. שלום מחייב המשך המאבק למרות כל הכשלונות. זהו גם אלמנט יהודי-אנושי עמוק, המחייב התמדה במלחמה של ההרמוניה נגד התוהו. בתפיסתו הדתית המודרנית של ש. שלום יש לאדם תפקיד מכריע לא רק בקיום מצוות אלא ביצירת יש-מאין מתמדת, שהיא חלק מהמלחמה בתוהו המאיים עלינו.

אהבת העם, אהבת הארץ, אהבת האשה מת-מזוגות בתוך מלחמה מופלאה זו, שהיא בלי ספק המלחמה האמיתית וההיונית ביותר של האדם.

שלמה טנאי